

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א

רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

י"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

ל.ה.ו-פרשת יתרו-תש"פ

בגדרי מצות כבד את אביך ואת אמך

בירושלמי פ"ק דפאה, אמר ר' אבא בר כהנא כיבוד אב ואם חמורה שבחמורות. והגמ' בקידושין ל: אומרת על הפסוק כבד את ה' הונך וכבד את אביך אמך השוה כיבוד אב לכיבוד מקום, די"ל ש, כבד' הוא בגימטריה כ"ו כמספר שם, הויה' ומרמז כאן כי כבוד אביו שוה ממש לכבוד מקום.

ויש לבאר את הקשר בין כבד ה' וכבד את אביך, שהרי אם אביו או אמו עושים דבר שלא כרצונו של הבן הרי הוא צריך התגברות מיוחדת על מנת לכבדם כי הרי בעיניו אביו ואמו הרי הם בשר ודם ועלולים לטעות ובפרט שאינם עושים כרצונו מאחר שהורגל שמגדלים אותו ועושים כל צרכיו מקטנותו, ועליו להתגבר מאד על מידותיו שזהו עיקר הנסיון במצוה חמורה זו, וכמעשה דמא בן נתינה שלא ביזה אביו ואמו למרות כל מה שסבל מהם. ולכאורה הוא נסיון קשה עד מאד לעמוד בו.

אלא שמלמדת אותנו הגמ' כיצד עושים זאת, על ידי שיקיש כבודם לכבוד מקום, והיינו, שאם האדם מקבל יסורים מן השמים הרי הוא מקבלם באהבה כי כך הוא רצונו של מקום, ומי ישאל שאלות על רצון השי"ת, ובידיעה שאיננו מבינים ויודעים את רצון

השי"ת, ואדרבה האמונה שכך הוא רצון ה' מקילה עליו לעבור את היסורין בקלות יותר, הרי שלימדתנו התורה כי גם בכבוד אביו ינהג כן ויקבל דעתו ורצונו אם אביו בחזקת כשרות, ויכבדהו כמו שמכבד את המקום ב"ה ויבטל דעתו ורצונו לרצון אביו, למרות שנראה לנו שאותם אנו בודאי מבינים, וכך יוכל לעמוד במצוה זו בשלימות, ובפרט לפי המבואר במס' קידושין שם שעל ידי כבוד את אביך הודו לו על הראשונות, הרי שיסוד האמונה התקבל בעם ישראל על ידי קבלת מצות כיבוד אב.

וז"ל ספר חרדים מצוות עשה פ"ק א , לה, :

כבוד את אביך ואת אמך מצינו כבוד בלב דכתיב מי יגור באהליך כו' נבזה בעיניו נמאס היינו עיני השכל שיחשוב האדם בלבו כי הוא נבזה ומאוס ונקלה וסיפיה דקרא ואת יראי ה' יכבד ואם הכבוד בדברים ובמעשה בלבד ולא בלב הרי משה אותם לו שהם נבזים ומאוסים בעיניו כמוהו רק מכבד אותם בפה מפני שהשי"י צוה אלא על כרחך הכי קאמר ואת יראי ה' יכבד בעיניו שידמה בלבו שהם גדולים ונכבדי ארץ שזהו עיקר כבודם ומתוך כך ודאי יכבדם בדבור ובמעשה.

וז"ל החיי אדם בכלל סז סעי' ג, (ומקורו מהחרדים הנ"ל) שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ אפי' שבעיני בני אדם אינם חשובים כלל. עכ"ל. ובס' שיחות מוסר להגר"ח שמואלביץ זצ"ל כ' שללא תנאי זה אינו מקיים מצות כיבוד אב כלל. ראה מכך כמה חמורה מצוה זו.

וראוי להוסיף את דברי הריקאנט"י על התורה מה שכתב במצות כיבוד אב ואם, כבוד את אביך וגו' לפי הפשט כי הם שותפים ביצירה. ועל דרך האמת הרמז בהם להקדוש ברוך הוא ושכינת עוזו, זהו מאמרם בברכות ל"ה ע"ב כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל שנאמר במשלי כ"ח, כ"ד גוזל אביו ואמו וגו'. ובקידושין דף ל"א ע"ב אמר רב יוסף כד הוה שמע קל כרעא דאימיה אמר ניקום מקמי שכינתא דאתייה. ספר הזוהר ח"ג קי"ט ע"א ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך במשלי כ"ג, כ"ה, כיון דכתיב ישמח אביך ואמך מאי ותגל יולדתך דהא באמך סגיא, אלא ישמח אביך דא הקדוש ברוך הוא, ואמך דא כנסת ישראל, ותגל יולדתך דלתתא. והנה במצות הכבוד הקדים אב לאם, וביראה הקדים אם לאב, ורז"ל במס'

קידושין לא. נתנו טעם בזה לפי הפשט, ועל דרך האמת הקדים האב לכבוד כי היא מצות עשה, זהו מש"כ בתהלים ק"ג, י"ג כרחם אב על בנים, כי הוא המזריע לובן, והקדים האם למורא כי היא מלא תעשה, זהו סוד מש"כ במשלי ל"א, א' המשא אשר יסרתו אמו, ובתהלים ט"ז, ז' אף לילות יסרוני כליותי, ואמר כליותי רמז לחכמה אחרונה, ונרמזה היראה בעשה כדאמר בספר יצירה פ"א מי"ב אש ממים. עכ"ל.

ועוד כתב שם בספר חרדים אות לז-לח, לשון הזוהר פרשת כי תצא בגברא דאשתדל בתר אבוה ואמיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה רוחיה ונשמתייה וכל עלמא דהוה ליה חשוב ליה לאי למעבד ביה רעותא דאבויה ואמיה ולמפלח לון ביה עכ"ל. למדנו שקבלה בידם שבכלל כבודם האהבה ודין הוא שהרי אמרו במדרש זכר מצות כבוד אב ואם היא פרעון חוב שהבן חייב לפרוע לאביו ולאמו הטובה שגמלוהו ומי שאינו מכבדם נקרא רשע דכתיב לוח רשע ולא ישלם והמאכילם ומשקה אותם ועושה להם כל צרכיהם נקרא צדיק שנאמר וצדיק חונן ומתן היינו שנותן להם בלב חונן כדרך שהיו הם נותנים לו ולא בלב אכזרי ובכלל הפרעון שיאהב אותם אהבה עזה כדרך שהיו הם אוהבים אותו ולא יהיו עליו לטורח ולמשא כבוד, וכתב בס' המדות ואם אין אדם מכבד אביו ואמו גזירות קשות באות עליו כענין שנאמר ויאמר ה' יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבודוני ולבם רחוק ממני לכן הנני יוסיף להפליא כו' עכ"ל כלומר שהרי השוה ה' כבודם לכבודו ואף על פי שהפסוק זה כתוב בכבוד הבורא הוא הדין על כבוד אב ואם, ענפי מצוה: ע"כ.

הרי שהבין שיש גם מצוה לאהוב את אביו ואת אימו ולא רק לכבדם.

והנה בתשובות הרמב"ם סימן תמח כתב וז"ל, דע שחובה שחייבתנו התורה על הגרים גדולה היא. על האב ועל האם נצטוינו בכבוד ומורא ועל הנביאים לשמוע להם ואפשר שיכבד אדם ויירא וישמע ממי שאינו אוהבו, ועל הגרים ציונו באהבה רבה המסורה ללב ואהבתם את הגר וגו' כמו שצונו לאהוב את שמו ואהבת את ה' אלהיך וכו'. ע"כ. ומשמע מדבריו שסובר דאין חיוב לאהוב את אביו ואימו אלא רק לכבדם ולשמוע בקולם.

ויל"ע בדבריו, א' הרי הוקש כבודם לכבוד מקום, ואת המקום נצטוינו לאהוב ומדוע אביו ואימו לא נכללים בחיוב זה, שלכאורה הוי בכלל כבודם וכלשון החרדים, ואכן מסברא זו מחייב החיי אדם שם לאוהבם. ב', מאי שנא הוריו מכל ישראל שנאמר בהם ואהבת לרעך כמוך. ויעויי' בשיטמ"ק במס' ב"ק מא:.

אך מצאתי בדברי המהר"ל מפראג בנתיבות עולם שער נתיב אהבת השם פרק א' שכתב וז"ל, וראיה לזה מן התורה כי אף שצוה השם ית' מורא אב ואם וכן צוה על מורא רבו ולא מצינו שצוה על אהבת אביו ועל אהבת אמו ועל אהבת רבו, דבר זה מפני שאין אלו שוים ומכיון שאינם שוים ודומים לא יפול ביניהם אהבה כלל רק יראה בלבד, ואם כן יקשה לך כי אצל הש"י תמצא שניהם האהבה והיראה ולמה זה ואיך שייך אהבה אל השם ית' שאין ביניהם שוים דמיון כלל אמנם לפי מה שאמרנו לא יקשה כי אף שהוא ית' בשמים ואתה על הארץ ואי אפשר לומר בפה הרחוק שבין השם ית' ובין האדם אבל פירוש הדבר כמו שאמרנו כי השם ית' הוא קיום האדם וא"א זולתו ולפיכך שייך אהבה אליו כי כל דבר הוא אוהב דבר אשר הוא השלמתו והוא ית' השלמת האדם. עכ"ל.

הרי דס"ל שאין חובת אהבה לאביו ואמו יותר משאר בני אדם, וכדעת הרמב"ם בתשובה שם.

אמנם בתוס' במס' יבמות ו. ד"ה הכשר מצוה מבואר שרוב עניני כיבוד אב ואם הינם רק הכשר מצוה, ומדבריו מבואר שעיקר המצוה היא לגרום לאביו ואימו נחת רוח וכל הפעולות המביאות לכך הים בכלל הכשר מצוה זה. הרי שאם יוסיף אהבה יוסיף בהרגשתם הטובה כשזה לא סותר לרצון ה' עליו להוסיף באהבתם, ואם יוסיף בהערכה אליהם יוסיף בהרגשתם הטובה מחויב להעמיק זה ולהעריכם, וכל זה בכלל הכשר המצוה לקיום כיבוד אב.

לעילוי נשמת הרב שמואל אהרן בן הרב בן ציון זצ"ל

גלב"ע י"ט שבט תש"מ